

N:o 50.

Ank. till Riksd. Kansli den 21 April 1882, kl. 7 e. m.

Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af väckta förslag, att laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, må kunna under vissa förutsättningar genom nytt skifte rubbas.

Lag-Utskottet har från Andra Kammaren mottagit tvenne inom Kammaren afgifna motioner, den ena, N:o 6, af Herr *Folke Andersson*, samt den andra, N:o 7, af Herr *Eric Olsson*, uti hvilka båda påyrkas sådana ändringar uti Kongl. stadgan om skiftesverket i riket den 9 November 1866, att, derest till följd af sjösänkings- eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sanko egor, hvilka ingått i laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, rönt sådan förändring, att de kunna såsom åker häfdas, men markens fördelning mellan delegarne icke medgifver egornas ändamålsenliga odling och bruk, nytt skifte eller s. k. omskifte af dylik mark med innehafvet som delningsgrund må, utan hinder af den å äldre skiftesläggningen meddelade fastställelse, kunna, äfven om icke alla delegarne derom åsämjas, tillvägabringas, dock endast så vida egodelningsrätt efter föregående pröfning af förhållandena förklarar, att och i hvilken utsträckning sådant omskifte må vara af behovet påkalladt.

I omförmälda afseende föreslå motionärerne:

Herr *Folke Andersson*, »att Riksdagen för sin del ville underkasta nu gällande skiftesstadga en revision i de delar, som hindra nytt skifte af redan förut skiftad jord, och för sin del föreslå sådana ändringar deruti, synnerligast uti §§ 3 och 87, att när inom samfällighet, som förut

Bih. till Riksd. Prot. 1882. 7 Saml. 28 Häft.

skiftad är, genom sjösänkning eller annan vattenafledning tillförene sankta egor undergått sådan förändring, att de kunna häfdas såsom åker, men markens fördelning emellan delegarne icke medgifver deras ändamålsenliga odling och bruk; då må, utan hinder deraf att fastställelse blifvit meddelad å äldre skiftesläggning, nytt skifte med innehafvet såsom delningsgrund å dessa egor medgifvas, när samtliga delegare sig derom förena, eller — der de ej åsämjas — egodelningsrätten pröfvat, om och till hvilken utsträckning omskifte kan vara af behovet påkalladt;»

samt Herr *Eric Olsson*, »det Riksdagen i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att *dels* till 3 § 1 kap. Kongl. stadgan om skiftesverket i riket den 9 November 1866 måtte göras tillägg af följande innehåll:

Hafva till följd af sjösänkning, årensning eller annan vattenafledning af större omfång än som om upprensning af vattendrag och dikning i allmänhet är i lag föreskrifvet, tillförene sankta egor undergått sådan förändring, att de kunna odlas till åker; och kan genom nytt skifte en för egornas odling och bruk ändamålsenligare indelning åstadkommas, då må, der någon delegare det yrkar, nytt skifte å de egor kunna erhållas, utan hinder af att fastställelse blifvit meddelad å äldre skiftesförrättning;

dels ock i 1 § i 8 kap. af samma stadga må följande tillägg göras:

Skola af den i 1 kap. 3 § sista punkten omförmälda anledning egor ånyo skiftas, gälle ock såsom delningsgrund dervid hvad hvar och en uti samma egor sist innehaft.

Kunna samtliga delegarne sig derom förena eller der de ej åsämjas, må egodelningsrätten pröfva om och till hvilken utsträckning omskifte kan vara af behof påkalladt.»

Då den motivering, den ene motionären, Herr *Folke Andersson*, anför för sitt förslag, är ganska genomförd och i saken upplysande, anser sig Utskottet böra meddela densamma.

»Enligt Kongl. Maj:ts nådiga stadga om skiftesverket i riket den 9 November 1866 § 3 får icke laga skifte, hvarå fastställelse meddelats, genom nytt skifte rubbas, utan så är att alla, hvilkas rätt är af frågan beroende, derom åsämjas; och ehuru denna föreskrift måste anses såsom ett af jordeganderättens bästa värn, förekomma dock understundom sådana förhållanden, att derigenom stora menigheter förhindras att på ett ändamålsenligt sätt bruka större eller mindre delar af sin jord. Det är nemligen icke gifvet att en skiftesläggning, som möjligen kunnat motsvara alla anspråk vid den tid, då den gjordes och faststäl-

des, städse skall äfven under andra förhållanden befinnas tillfredsstäl-
lande. När t. ex. inom ett bylag en större samfäld äng skall skiftas,
söker alltid landtmätaren att med ledning af § 79 i nämnda stadga, så
vidt möjligt är, tillfredsställa delegarnes fordringar på behörig andel
såväl i den mera gräsbärande som i den mindre bördiga marken, och
följden häraf blifver, att de särskilda lotterna blifva i strid med före-
skriften i § 91 smala och långsträckta samt icke sällan brutna med
knän än åt det ena, än åt det andra hållet. Att hvar och en skall
från sin äng kunna hemta det quantum foder, som på hans andel i by-
laget belöper, är hvad man med skiftet vill vinna, och ingenting annat.
Så länge stängsel ej ifrågakommer, marken fortfarande brukas såsom
äng och betet är samfäldt, vålla dessa oformliga skiften ingen näm-
nvärd olägenhet; men ett annat förhållande inträder, om den förut sankta
ängen torrlägges. Marken kan nu — i sin helhet betraktad — vara
den bästa odlingsmark och blifva en utmärkt bördig åker, men de en-
skilda egolotterna äro så långsträckta och smala, att de förbjuda hvarje
tanke på odling, enär många af dem, när skilnadsdiken emot grannarne
upptagits, endast lemna öfrig en smal remsa, som knappast kan till
körväg begagnas. Detta är händelsen med många samfälligheter uti
Hjelmarens sjösänkingsområde och synnerligast uti den på stora kär-
trakter rika Qvismaredalen, der landtmätarne, för att uppfylla skiftes-
lagens fordran på lika andel i all mark, framkallat de mest vidunder-
liga skiftesläggningar, som, då vederbörande vid den tiden icke tänkte
sig möjligheten af jordens torrläggning och förvandling till åker, blif-
vit lagligen fastställda. Detta är delvis förhållandet med flera byar, så-
som Frommesta i Ekeby socken, Södra Bro och Gellersta i Gellersta
socken samt Knarsta, Råsta m. fl. uti Stora Mellösa. Men ingenstädes
är dock missförhållandet i detta afseende så i ögonen fallande som
inom Tybble by i Askers socken och Resta i Stora Mellösa. Den förra
har en till odling utmärkt tjenlig ängsmark, men flertalet af dess egare
måste likväl afsäga sig den af sjösänkningen vunna båtnaden, då de
icke se någon möjlighet att med fördel odla sina nuvarande oformliga
ängslotter och hafva föga utsigt att kunna vinna nytt skifte. Inom den
andra samfälligheten eller Resta, der ängsmarken blifvit ännu mera
planlöst fördelad, så att de särskilda tegarne på 13 till 14,000 fots
längd endast fått en bredd af 30 à 60 fot och dessutom brutits med
flera knän, har den vidsträckta, till 510 tunnland 15,7 kappland upp-
gående och uti 30 särskilda lotter fördelade sankmarken gjorts nästan
alldeles oanvändbar, då fullständig enighet i fråga om nytt skifte äfven
här synes omöjlig att åstadkomma.

»Med anledning af dessa missförhållanden, hvilka icke kunna genom vanligt egoutbyte afhjelpas, ingaf den man, som före mig representerade Askers och Sköllersta härads valkrets, till 1873 års riksdag en motion, som afsåg en ändring i skiftesstadgan i sådant syfte, att nytt skifte lättare än hittills skulle kunna vinnas. Riksdagen, som redan år 1860 för sin del önskat en sådan förändring, ansåg sig *nu* icke kunna biträda de åsigter, som uttalades i motionen, hufvudsakligast af det skäl att motionären ville gifva rättigheten till omskifte en allt för stor utsträckning. Det är också klart, att denna bör vara vida mer begränsad än rättigheten till skifte af förut samfäld mark, och att man i lagstiftningsväg bör trygga den enskildes besittningsrätt emot alla otidiga rubbningar. Men om man ock gillar denna grundsats, får den dock icke drivas till en sådan ytterlighet, att hvad som befinnes för alla intresserade parter skadligt måste för evigt fortfara därför, att det en gång blifvit fastställt och en enda delegare antingen *icke kan* eller också *icke vill* inse sin egen fördel. Under sådana förhållanden blifver dennes gensträfvighet ett våld, som lagligen måste undanrödjas.

»Om jag därför icke för min del vill medgifva omskifte utan fullt bindande skäl, måste jag dock påyrka rättighet dertill, när sådana förefinnas; och dessa inträda, när en jord till sin natur och häfd förändras och efter den inträdda förändringen i följd af skiftesläggningen icke kan på ett ändamålsenligt sätt tillgodogöras, såsom förhållandet är, då en förut fördränt eller vattenskadad jord blifver torrlagd och odlingsbar. För sådant fall vill jag dock hvarken såsom 1860 års Riksdag lemna den vitsord, som skifta vill, ej heller göra omskiftet beroende af en pluralitet inom skifteslaget, antingen denna beräknas efter hufvudtalet eller jordinnehafvet; utan synes beslutet härom, då förra skiftet är lagligen fastställt, böra bero af domarens pröfning.

»Häri genom vunnas *dels* att otidiga ansökningar om skifte genast kunde tillbakavisas, och *dels* att, om någon delegare redan egde en tjenlig egofigur, som utan skada för regleringen af de andras egovälden kunde bibehållas, denne fortfarande finge åtnjuta den rätt, skiftesstadgans paragraf 124 i momentet 2 honom tillerkänt, och sålunda befriades från deltagande i en förrättning, hvaraf han icke hade någon nytta. Antoges ett sådant lagstadgande, skulle domarens pröfning sällan påkallas, då de tredskande alltför väl böra förutse resultatet deraf och sålunda finnas villige att foga sig efter de andres berättigade önsknin-
gar. Kostnaderna af ett omskifte af en sådan ängsmark, hvarvid innehafvet alltid måste blifva delningsgrunden, bör ej heller blifva särdeles betungande, ja, ej ens nämnvärd, då marken redan i och för sänkuin-

gen eller torrläggningen *måste vara graderad*, och denna gradering, hvarefter torrläggningskostnaden utgår, både *kan och bör* ligga till grund vid skiftet. I de fall, der sjösänkings- eller vattenafledningsbolaget emottager jord för enskilde delegares i skifteslaget sänkingskostnad, kommer skiftesförrättningen att förenas med det afskiljande af bolagets jord, som måste i allt fall ega rum, hvilket ofta kan göra omskiftet billigare än hvad detta, med besvärliga egoutbyten och rågångsjemningar ofta förenade afskiljande ensamt kan betinga. Den enda svårigheten, som vid ett sådant omskifte kan uppstå, är att, då sankmarken utgöres af dels gräsbärande äng, dels endast till skogskultur användbar mosse, tvenne särskilda lotter i denna mark, en i den odlingsbara jorden och en i mossen, hvilken bör såsom afrösningsjord anses, måste någon gång tilldelas en enskild jordegare, hvarigenom denne kan få en egolott mera i byn, än hvad Kongl. stadgan om skiftesverket uti § 87 medgifver, hvilken således måste i öfverensstämmelse härmed erhålla ett förklarande tillägg. Jag anser detta så mycket mera vara af nöden, som just detta förbud emot flera skiften än tre framkallat nödvånget att vid skiftesläggning, alldeles åsidosätta den viktiga föreskrift om reguliera figurer, »hvars längd i inrösningsjorden ej mer än dubbelt må öfverstiga bredden», som meddelas i § 91 af samma stadga, hvilken paragraf så litet efterlefves, att dessa redan oformliga figurer fortfarande vid hemmansklyfningar alltjemt delas på längden och sålunda ytterligare förderfvas.»

Den andre motionären, Herr *Eric Olsson*, anför hufvudsakligen, huru som man för några tiotal af år tillbaka icke förutsett den hastiga utveckling, jordbruket skulle komma att erhålla. Metoden att odla foderväxter på den gamla odaljorden hade då icke varit så allmänt införd, och vid ett skifte var derföre hvarje delegare angelägen om att behålla sin andel i den naturliga ängen. En framtida odling af densamma kunde ingen föreställa sig såsom fördelaktig, emedan man då troddes skola komma att sakna foder, och till följd deraf var man likgiltig om den form, egofigurerna fingo i ängsmarken, allenast en hvar erhöle sin tillständigiga lott. Sålunda hade det inträffat, att, såsom exempelvis uti en by i Kumla socken af Nerike (Rahla benämnd), egolotterna i den naturliga ängen bildade figurer af 7,400 fots längd och endast 20 till 110 fots bredd, och hvilkas utseende alltså närmade sig en fjerdedels mil långa gator. Sedan den å, som vattnade dessa egor, blifvit med understöd af allmänna medel upprensad, hade möjlighet till odling af 1,782 tunnland förut vattendränkt mark derigenom blifvit beredd. Men häremot uppreste sig ett hinder i egolotternas oförmälda obeqväma

form, hvilken orsakade att marken icke kunde med ringaste hopp om framgång ordentligen odlas, häfdas och dikas m. m. De fördelar, som med den kostsamma åsänkningen åsyftats, kunde icke komma delegarne till godo med mindre en ny delning af berörde egor finge ske; men att hindra en sådan stode, efter nu gällande lag, i en enda delegares makt; och, efter hvad erfarenheten visat, kunde samtliga delegares begifvande till en rubbning af äldre egoskifte högst sällan, om någonsin, vinnas, synnerligen om skifteslaget bestode af många delegare med olika stora egolotter, såsom förhållandet vore med omnämnda skifteslag.

På grund häraf och då förhållandet vore på många ställen i landet enahanda eller likartadt med det ofvan antydda, hade motionären framställt sitt förslag.

De af motionärerne framställda och inför Utskottet med framlagda kartor delvis närmare belysta förhållanden äro sådana, att de måste ådraga sig lagstiftarens synnerliga uppmärksamhet. Dylika förhållanden förekomma säkerligen på flere andra orter i vårt af större och mindre vattensamlingar uppfyllda land, i hvilket af sådan anledning vattenafledningsföretag mångenstädes egt rum.

Utskottet har visserligen, vid flere föregående tillfällen, afstyrkt väckta förslag, som afsett rubbning i vissa fall af fastställt laga skifte. Dessa vid föregående tillfällen afstyrkta förslag hafva dock haft ett annat syfte, nemligen delning af mark, som vid förut verkställt laga skifte blifvit afsatt för delegarnes gemensamma behof. Sådana delningar hafva påyrkats, icke till följd deraf, att marken undergått förändring till sin natur, utan i de flesta fall af den orsak, att en eller annan skiftesdelegare, möjligen flertalet bland dem, haft en annan åsigt om lämpligheten af den ifrågavarande markens undantagande från skiftet, än den som vid sjelfva skiftet gjort sig gällande. Det nu föreliggande förslaget afser åter ny delning, föranledd deraf, att marken till följd af verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag undergått sådan förändring till sin natur, att den samma i dess förändrade skick icke kan utan omskifte med fördel brukas. En lagstiftning i denna rigtning synes vara en naturlig följd af lagstiftningen om vattenafledning för jords förbättring; ty har man nedlagt stora kostnader i ändamål att förvandla sankt ängar eller kärr till åker, måste det vara följdriktigt att undanröjda de hinder för markens begagnande till åker, hvilka föranledas af det sätt, hvarpå marken förut blifvit skiftad.

Utskottet anser sig därför böra understödja motionärernes föreliggande förslag och föreställer sig, att det af dem afsedda ändamål skulle vinnas derigenom, att till 3 § Skiftesstadgan tillades ett moment, hvarigenom förklarades, att, när genom verkställd sjösänkning eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sankt egor undergått sådan förändring, att de kunna häfdas såsom åker, men hinder för deras ändamålsenliga brukande möter deraf, att vid förut verkställt laga skifte *egorna erhållit en för markens häfdande såsom åker olämplig indelning eller delvis lemnats oskiftade*, nytt skifte må, utan hinder af fastställelse å det förra laga skiftet, å dessa egor verkställas; att vidare bestämmelserna i 89 § Skiftesstadgan gjordes tillämpliga äfven på det fall att, vid sammanträde för handläggning af fråga om dylikt omskifte, någon delegare yrkar att vid det förut verkställda laga skiftet bör oförändradt förblifva, i hvilket fall det skulle åligga skiftesmannen och gode männen, innan vidare åtgärd i afseende å skiftesberedningen företoges, att efter föregången besigtning å marken, hvarvid dess allmänna beskaffenhet och läge borde beskrivas, noga undersöka, om och *till hvilket omfång* skifteslagets egor kunde genom omskifte i förening med *delning af mark, som till äfventyrs vid laga skiftet från delning utslutits, eller ock genom egoutbyten*, erhålla en för egornas skötsel lämpligare indelning, i hvilken händelse förrättningen borde fortgå; hvar emot, om det befundes, att omskiftet, utan att i allmänhet blifva förmanligare än det förra skiftet, skulle för delegarne medföra kostnad och olägenhet, laga skiftet borde lemnas orubbadt och det sökta omskiftet inställas; och skulle skiftesmannen och gode männen hafva att i dessa omständigheter meddela fullständigt utlåtande och dermed förfara, som i 54 § Skiftesstadgan sägs, hvarjemte, derest omskifte afsluges, skiftessökanden borde ensam bestå de åbragte skifteskostnaderne; samt att slutligen tillägg gjordes dels till 69 § angående den delningsgrund, som vid omskifte borde följas, och hvilken Utskottet, lika med motionärerne, anser böra, så vidt afser förut skiftade egor, blifva innehafvet, dels till 87 och 88 §§ angående hvad iakttagas bör, i händelse det skulle befinnas nödigt att i den omskiftade marken tilldela någon delegare flere skiften än han i samma mark vid det förut verkställda laga skiftet erhållit.

Utskottet, som anser att ärendet lämpligen bör efter denna allmänna utredning underställas Kongl. Maj:ts pröfning, hemställer,
att Riksdagen i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t måtte taga i nådigt öfvervägande, huruvida, der genom verkställd sjö-

sänkning eller annat större vattenafledningsföretag tillförene sankar egor undergått sådan förändring, att de kunna häfdas som åker, men hinder för deras ändamålsenliga brukande möter deraf, att vid förut verkställt laga skifte egorna erhållit en för markens häfdande såsom åker olämplig indelning eller delvis lem-nats oskiftade, nytt skifte må, utan hinder af fast-ställelse å det förra laga skiftet, å dessa egor verk-ställas på sätt ofvan är antydt, samt att, derest sådan rätt till omskifte finnes böra medgifvas, Kongl. Maj:t måtte låta utarbete och till Riksdagen framlägga för-slag till de ändringar i gällande Skiftesstadga, som för sådant ändamål äro af nöden.

Stockholm den 21 April 1882.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.

Reservation:

af Herr *Ekenman*, med hvilken Herrar *Anders Persson* och *Smed-berg* instämt:

»Enär äfven annat än vattenafledning kan framkalla behof af om-skifte å redan skiftad jord eller delning af mark, som vid laga skifte blifvit för delegarnes gemensamma bruk undantagen, anser jag att Lag-Utskottet bort tillstyrka Riksdagen, att hos Kongl. Maj:t anhålla om för-slag till förändring af Skiftesstadgan i sådan syftning att — utan hin-der af verkställd enskiftes-delning, som vunnit laga kraft, eller skifte, hvilket enligt Kongl. Kungörelsen den 20 Februari 1821 blifvit såsom en-skifte ansedt och fastställt, eller laga skifte, hvarå fastställelse med-delats — omskifte af redan skiftad jord eller nytt skifte å sådan som blifvit från delning undantagen måtte kunna, på delegares yrkande, ega rum, såvida Egodelningsrätten pröfvade förändrade förhållanden sådant föranleda.»

Herr *Magnus Jonsson* har begärt få här antecknadt, att han i följd af erhållen ledighet från riksdagsgöromålen icke deltagit i motio-nernas behandling inom Utskottet.